

Təbiət hadisəsi "Gəyən əfsanəsi"ndə

Əli Rza Xələflinin "Gəyən əfsanəsi" poemalar kitabına ön söz əvəzi

Qulu MƏHƏRRƏMLİ,
professor

Şose yol Horadizdən burulub Füzuli və Cəbrayıl tərəfə istiqamət alanda Araz çayının sağ-solu daha aydın görünməyə başlayır. Qarşıda qeyri-adi bir mənzərə açılır: bir tərəfdə dağ silsiləsi, digər tərəfdə geniş vadini xatırladan əkin-biçin sahələri göz oxşayır. Zəngilan və Qubadlıya aparən bu magistral bir azdan sonra dəmir yola yaxınlaşaraq Araz çayı boyunca uzanıb gedir. Bu yollar Xudafərin körpüsü və Diridağın yanından keçəndə insan onu qanadlarına alan duyğuların körükləndiyini, içindəki Cənub həsrətinin bütün vücudunu bürüdüyünü hiss etməyə bilmir.

Bu magistral, tarixən Bakı-Zəngəzur, Bakı-Naxçıvan yolu adlanıb. Yolun Cəbrayıl ərazisindən keçib Zəngilana çathaçat hissəsində Gəyən düzü adlanan məşhur bir çöllük var. Şeyrlərə, bayatılara, nəğmələrə mövzu olan Gəyən düzü. Hələ neçə il əvvəl Əli Rza Xələflinin "Meyar" (2008) kitabında ustad Qurbaniyə həsr olunmuş publisistik yazısında bu düzənliyin adına bağlı bir bayatıda rast gələndə yaddaşında çox şeylər təzələnməyə başlamışdı:

*Arazın o yan tayı,
Dirinin Gəyən tayı,
Daşı qürbətə salar,
Öküzün əyən tayı.*

Əlbəttə, məndə dərhal belə bir təəssürat yarandı ki, Əli Rza bəy bu bayatını müəllif təəssüratı ilə qələmə alıb. Müəllifin qeydlərindən də belə məlum olur ki, Qurbani bu bayatını qürbətdə olanda, yəni Diri dağlarından, Diri kəndindən uzaq düşəndə car eləyib. İndiki coğrafi dillə desək, ustad aşıq bu niskilli bayatını Arazın o tayında çağırıb. Demək, Qurbani Arazın o tərəfində olanda, bu tay üçün "o yan tayı" deyib. Çox düşündürücüdür. Zənnimcə, Qurbani öyrənmək üçün elə bu bayatının özü kifayət qədər maraqlı mənbədir. Ə.Xələflinin yaradıcılığında oxucunu tarixə çəkən, bir çox hallarda tarixi sirlərin açımına istiqamət verən belə maraqlı və işıqlı təəssüratlar, qeydlər çoxdur.

Ə.Xələfli çox məhsuldar sənətkardır, onun qələmindən çıxmış xeyli sayda kitab var. Elə ötən il nəşr olunmuş kitablarının adlarını sadalamaq bəs edir ki, onun hansı gərginliklə, hansı yaradıcılıq ehtirası və enerjisi ilə yazması haqqında təsəvvürümüz olsun: "Şərhin poetik notları" ədəbi-publisistik düşüncələr, "Nəsrin güz-güsündə" ədəbi-tənqidi qeydlər, "Dönməzlik yolu" poemalar silsiləsi, "Dağlarda duman qaldı" poemalar... kimi kitabları, şübhəsiz, gərgin yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olan söz adamının, ömrünün müdriklik çağını yaşayan sənətkarın zehni əməyinin bəhrəsidir.

Bu il qələmə aldığı "Bir bülbülün türküsü" və "Türkiyənin zəlzələ ağrıları" poemaları, "Yazıcının vətən dağı" iki cildə ədəbi-tənqidi əsəri... göstərir ki, 70 yaşının qarısını döyməkdə olan sənətkar coşqun ilhamla yazıb-yaratmaqda davam edir. Mən Əli Rza Xələfli-

nin nəşrə hazırlanan "Gəyən əfsanəsi" poemalar kitabını vərəqləyirəm. Kitabda müəllifin üç əsəri yer alıb. "Gəyəndən əsən yellər" (xatirə-məsnəvi), "Gəl gedək yurda sarı" (bayatı-poema), "Ağır xan və Şəkər xatun" (əfsanə-poema) kimi əsərləri düşüncənin epik genişliyini təqdim etsə də, hər üç əsər boyu biz müəllifin tez-tez közərən lirik ovqatını da müşahidə edirik.

Əvvəlcə, kitabın adı haqqında "Gəyən əfsanəsi"... görəsən, niyə "Gəyən əfsanəsi"?! Bunu kitabı diqqətlə oxuyan hər kəs əsərdən aldığı məlumatla çox asanlıqla başa düşə bilər. Poemalardan birində ("Ağır xan və Şəkər xatun") müəllif göstərir ki, "Şəkər xatun" adlanan bulağın yanından keçəndə Zülfü nənəsi ona bir uzaq keçmişin rəvayətini danışmış. Həmin əhvalat belə də hansısa tarixi hadisədən qaynaqlanır. Ancaq əsrlər boyu dildə-ağızda doluşaraq zəmanəmizə bir əfsanə şəklində gəlib çatıb.

Həmin əfsanəyə görə, yadellilər Arazı keçib Qarabağ dağlarına hücum çəkirlər. Bu dağların qəhrəman oğulları ilə düşmən ordusu arasında Gəyən düzündə qanlı döyüş baş verir. Qoşuna qəhrəman Ağır xan başçılıq edir. Onun sevgilisi Şəkər xatun da bu savaştan kənarda qalmır. Bu ölüm-dirim savaşında düşmən basılır, ancaq son anda namərd yağının oxu Şəkər xatuna dəyir. Ağır xan böyük kədər içərisində öz sevgilisinin cəsədini yurda gətirir. Onu burada dəfn edir, üstündə Çinar ağacı əkir. Əfsanəyə görə, Ağır xanın göz yaşlarından həmin Çinarın altından bir bulaq qaynayır. İnsanlar həmin bulağı Şəkər xatun bulağı adlandırır. Ətəyindən bulağın qaynadığı dağa isə Ağır xan dağı adı verirlər.

Müəllif bu əfsanəni uşaq yaşlarında eşidib. 60 ildən çox müddət ərzində bu əfsanə onun ruhunda və yaddaşında yaşayıb. Özü ilə birgə böyüyüb. Nəhayət, Qarabağın işğaldan azad edildikdən sonra həsrət, ayrılıq motivləri onun yaddaşındakı bu qəmli əfsanəni də yenidən cana gətirir. Beləliklə, müəllifin "Ağır xan və Şəkər xatun" əfsanəsi (poema) yaranır. Doğrudur, bu əsər kitabda sıra etibarilə üçüncüdür. Ancaq bu barədə mən birinci olaraq söz açdım. Çünki bu əfsanə-poemada əsas məkan Gəyən düzüdür. Əgər belə demək mümkünsə, bu kitabın əsas obrazlarından biri elə Gəyəndir. Yeri gəlmişkən, bu əfsanə-poema bir çox cəhətlərinə görə məktəblərdə də tədris oluna, öyrənilə bilər. Sözüm bunda deyil. Qayıdram Gəyən obrazına. Gəyən çölü bizim yolumuzun da üstündədir. Hər dəfə Gəyən çölünü keçəndə nədənsə yaddaşında Atilla zamanının yürüşləri canlanır. Mənə elə gəlir ki, boz yovşan dənizi ilə örtülmüş Gəyən canlı tarixdir və o bizə özünün şahidi olduğu qəhrəmanlıq tarixindən nələrisə danışır.

Müəllifin "Gəyəndən əsən yellər" poemasında çölün əzəməti, bu yerin insanların elə çölün ruhuna uyğun təbiət genişliyi sözün həqiqi mənasında ilhamla vəsf olunub. Əsərin məzmunundan müəllifin belə bir arzusu da duyulur; Gəyən böyük Gəyən şəhərini gözləyir. Bu yerlərin doğma sahiblərini gözləyir. Əsərdən hiss olunur ki, müəllif gəncliyində Gəyəndə məşhur olan Şahvəlli kəndində az da olsa yaşayıb. Daha doğrusu, təyinatla göndərilmiş Şahvəlli kənd məktəbində müəyyən müddət də olsa, çalışıb, müəllimlik edib. Əsərin təbii alınmasının, poetik boyaların canlı çıxmasının bir səbəbi də budur ki, müəllif yaxşı tanıdığı bu yerləri gözəl duyub həmin məkanın ab-havasını ruhuna və yaddaşına hopdura bilib. Hiss olunur ki, müəllif o yerlərin insanlarını xüsusi bir istəklə öyrənib, müxtəlif əhvalatları, hadisələri yaddaşına yığıb. Nəhayət, zaman gəlib ki, yaddaşında cəmlənən, ən başlıcası, bütün dərinlikləri ilə kükrəyən o xatirələri sözə çevirib, onu poetik duyğularla ifadə edib. Əsər ustad Qurbaniyə müraciətlə, onun dildə-ağızda gəzən məşhur bayatlarının misralarından improvizərlə başlayır.

*Qurbanidən yadigar misralar ətir-ətir,
Ey Xələfli yaddaşdan sözə çək, gətir, gətir.*

*"Arazın o yan tayı, Dirinin Gəyən tayı,
Daşı qürbətə salar öküzün əyən tayı.*

*Duman, gəl bürü dağı, könlümün nuru dağı,
Xudam bir körpü salıb, arxası Diri dağı.*

*Musanın Turu dağı, sevdamin Diri dağı,
Ölüm Allah əmridir, zülmüdür diri dağı".*

Bayatlı duyğular Qurbaninin səsidir,

Gəyən üstə odlanan, dolanan nəfəsidir.

Bu enerjili misralardan görüldüyü kimi, müəllif sələfini dərin bir ehtiramla xatırlayır. Təsirlənmələrini, duyğularını Qurbaninin səsi adlandırır. Varlığından çağlayıb gələn sözünü də Qurbaninin başı üzərində dolanan nəfəsi hesab edir.

Bundan sonra Böyük çölü yada salır. Diqqəti tarixi Hun yolunun Gəyən üstündən keçdiyinə yönəldir. Ən əsası da, elə əsərin əvvəlində Gəyən coğrafi xəritəsini çəkir. Və bu əhatədə yaşayıb yurd salan ellərin, elatların varlığını təqdim etməklə zəngin mənəvi-virtual xəritə yaradır:

*Böyük çöldən gələn yol, tarixdən keçib gedir,
Gəyəndə nəfəs dərib, Arazdan içib gedir.*

*Gəyən mənim ruhumda yaddaşın ocağıdır,
Türkün tanrı dağına açılan qucağıdır.*

*Xudafərin üstündə karvanın dərd yolu var,
Həsrətləri yandıran istəyin mərd yolu var.*

*Boz yovşan dənizində dalğalı xəyalların,
Bir gün toyu qurular Gəyəndə vüsalların.*

*Gəyən hikmət dənizi, baş vuran onu bilər,
Öyrənsə yolu izi, əzəli sonu bilər.*

*Başı İncədən keçən Güzgə dağda bitəndir,
Əməli Araz üstə dumanlarda itəndir.*

*Gəyəndə orduların üz-üzə gəlməyi var,
Haqqın yağı üstündə zəfəri, gülməyi var.*

Misralardan da görüldüyü kimi müəllif Gəyən Böyük çölün bir parçası, vətən uğrunda savaşların şərəf meydanı kimi görür. Əsərdə Gəyən düzündə məskun olan kəndlərin adları çəkilir. Yaddaş təminatçısı təmsalında insanlara üz tutur. Az qala unudulmaqda olan adət-ənənələri yada salır. Bir sözlə, zəngin insanlıq mənzərəsi yaradır. Mən deyərdim ki, bu əsərdə insan və təbiət bir-birinə qovuşuq halda görünür.

Gəncdən əsən yellər, Diridən əsən yellər... poetik deyimləri ən müxtəlif şəkildə Qurbani dastanında da xatırlanır. Müəllif əsərin adını - "Gəyəndən əsən yellər" kimi ifadə etməkdə yaddaşa güvənli olduğunu təsdiq edir.

Xələflinin tanınmış el sənətkarı, xanəndə-publisist Şamil Əhmədlinin yaradıcılıq yolunu özündə ehtiva edən "Yovşan qoxusu" kitabına yazdığı "Ön söz" və həmin kitabda yer almış, tanınmış xanəndəyə həsr olunmuş bayatı-poeması sənətkarı tanıyanlar tərəfindən rəğbətə qarşılandı. Xanəndə-publisist Şamil Əhmədlinin həyat yolunu poetik və bədii-publisistik tərzdə əhatə edən poema (həmin kitabda Xələflinin poeması "Gəl gedək, yurda sarı" adı ilə dərc olunub) bayatı-poema janrında qələmə alınıb. Görünür, həmin kitabın nəşrindən sonra da müəllif poema üzərində işini davam etdirib və ədəbi qəhrəmanını yurd obrazının simvolik rəmzi olaraq daha da dolğunlaşdırıb.

Bir-iki kəlmə bayatı-poema janrı haqqında demək istərdim. "Gəl gedək yurda sarı" bayatı-poema əsərinin özündə müəllif bu janrın nadir örnəklərinin adını çəkir. Ədəbiyyatşünaslığımız üçün ilk dəfə belə bir iddiada olur ki, Sarı Aşığın bayatıları əslində bayatı-poema janrının ilk örnəyidir. Və fikrini də əsaslandırır: Sarı Aşığın bütün bayatıları müəyyən hadisə və təfərrüatla bağlıdır. Xüsusilə, Sarı Aşığın həyatı və taleyini ardıcıl izləməyə bu bayatılar imkan verir. Zənnimcə, burada nə qədər mübahisəli olsa da, inandırıcı təriflər də az deyil.

Müəllif "Gəl gedək yurda sarı" əsərinin bir yerində qeyd edir ki, bayatı-poema janrının ən yaxşı nümunələrindən birini də görkəmli şair Hüseyn Kürdoğlu yaradıb: "Tovuzum mənim, Oğuzum mənim" bayatı-poema əsəri ilə. Məlumdur ki, bu əsər də görkəmli folklorşünas, şərqşünas Qəzənfər Paşayevin həyat yolundan bəhs edir. Beləliklə, bayatı-poema janrının üçüncü nümunəsi kimi Əli Rza Xələfli özünün "Gəl gedək yurda sarı" bayatı-poema əsərini təqdim edir. Əlbəttə, elmdə hansısa sözün son olduğunu iddia etmək düzgün olmazdı. Amma hər halda bayatı-poema janrı çox az müraciət olunan yaradıcılıq növüdür. Mən düşünürəm ki, Əli Rza Xələflinin "Gəl gedək yurda sarı" əsəri bayatı-poema janrının son dövr üçün mükəmməl nümunələrindən biridir.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

Əsər dörd hissədən ibarətdir. Müəllif ədəbi qəhrəmanın həyat yolunu öz mühitinin - doğulub-böyüdüüyü Qarabağ elatının əhatəsində təsvir edir.

Müəllif hər hissənin əvvəlində publisistik esselərlə müəllifin yaşam yolunu yazıya gətirir.

Birinci hissənin lap əvvəlində müəllifi vəcdə gətirən notların təəssüratı oxucunun yadından çıxır: “Şamil Əhmədli, bir bayatı çağırın. Səsin yandırdı, yaxdı məni. Gəncliyindəki odun-alovun səsində yanıb-qovrulub, təmkin donuna düşüb. Ağır, ləngərli axar alıb, könlümü havalandırdı. Sənin gözlərinə döndüm... Məni vəcdə gətirdin”. Təqribən belə başa düşülür ki, müəllif ilk bayatı təəssüratlarını təsirli səsi, yangılı əhvalı ilə oxuyan Şamilin özünü dinləyərkən yazıya gətirib. Zənnimcə, bu yaradıcılıqda başa düşüləndir. Hər hansı bir təbii yaradıcılıq örnəyi müəllif sarsıntısının bəhrəsidir. Görünür, Şamilin dinləyiciləri ovsunlayan səsi Əli Rza Xələflinin mənəvi mühitinə çox güclü təsir göstərmişdir.

Bütövlükdə əsərdən alınan təəssürat budur ki, müəllif Şamil Əhmədliyə təkcə xanəndə kimi, indi xalq mahnıları adı ilə oxunan nəğmələrin yaradıcısı kimi, lirik, yumoristik hekayələrmüəllifi kimi, açıq danışan publisistik kimi yox, həm də bir elat adamı, yurd nişanəsi kimi yaxşı tanıyır. Hiss olunur ki, Şamilə onu bağlayan tarixi-mənəvi əlaqələr də var.

Bir daha müəllifin Şamil sözünün yurd ağrısı ilə bağlı mahiyyətindən gələn təsirin ünvanını göstərmək üçün müəllif mətnindən bir parçaya da diqqət etmək olar: “Elə bilirəm səsim Qarabağın, Cəbrayılın hansısa bulağının üstündə düşüb qalıb. Hansısa adlı Cəbrayıl kəhrizlərinin başında müntəzir məni gözləyir. Bilmi-

rəm, bəlkə, bir qaya dibində qalıb?! Bəlkə, bir şəhid başdaşına keşik çəkir. Cəbrayıl qayıdanda o yerlərin hamısını bir-rər-birər gəzəcəm, axtaracam, bəlkə səsimi tapdım. Nə bilmək olar, bəlkə səsim elə özü məni gördü, tanıdı, özü üstümə yeridi. Ya qismət!..”. Mətnin bədii-poetik imkanlarına diqqət edək. Çox güman ki, Şamil ruhlu bir sənətkar kimi bu fikri ifadə edə bilər. Amma həmin fikri, həmin düşüncəni bu canlılıqda yazıya gətirmək, şübhəsiz, Əli Rza Xələflinin xidmətidir. Düşüncənin bu cür yazıya gətirilməsi onu məcbur edir ki, publisistik qeydlərlə kifayətlənməsin. Varlığını sarmış hissləri, duyğuları bayatıya çevirsin və beləliklə, biz möhtəşəm bir bayatı-poema ilə qarşılaşmalı oluruq.

Müəllif oda-alova bükülmüş publisistik düşüncələrini davam etdirir və Şamilin sanki od ələyən səsinə dinlədikə özü də yanmağa başlayır.

Mətn boyu biz çox təsirli məqamlarla rastlaşırıq. Sanki müəllif Şamilin səsinə dinlədikə “Nəsiminin soyulma zamanı fəryadını, Qurbaninin Diri dağına son nəfəsdə baxıb çağırdığı bayatını...” eşidir. Bununla da, onun varlığında qarşısı alınmaz bir nəhr kimi yeni yaradıcılıq imkanı açılır: “Od məni götürdü. Ha ilah etdim bayatı ovqatından çıxma bilmədim. Müdriklər deyiblər ki, qismətə nə tələs, nə də gecik. Bəlkə, elə Şamil üçün sözüüm bayatı ovqatında qismətə tutulub, niyə qaçım?! Yazı gəldi, nə gəldi. İlk döndülük - bir gün əvvəl yazdığım dörd misra məni cazibədə saxlamışdı.

Qabağa dur, birinci dər,
Söz içindən bir inci dər,

Ağz büzən hər kimdirsə,

Könül yıxar, dil incidər.

Yazdığımı epiqraf kimi götürmək istədim. Amma gördüm yenə yox. Bu dördlükdür. Səkkizlik heca üstündə qurulub. Ovqatım isə bayatı istəyir. Beləcə, bayatılar məni əsir etmiş zəncir halqaları kimi sıralandı”. Bu mətni təsadüfi vermədim. Çünki bu mətnə əsərin janrını şərtləndirən əsas amili gördüm. Yəni müəllif janrın tələblərinə axıra qədər sadıq qalır. Hətta səkkizlik ölçüdə döndülüyü belə əsərə daxil etmir.

Əli Rza Xələflinin “Gəl gedək yurda sarı” poemasının əsas qəhrəmanı Şamil Əhməddir. Ancaq əsər boyu o, Şamil Əhmədlinin obrazını ən xarakterik cizgilərlə yazıya gətirərkən onu yetirən mühitə də unutmur. Ən başlıcası, Gəyən təbiətini, Qarabağın göz doyuran, könül sevin-dirən mənzərələrini, təbii gözəlliklərini də yazıya gətirir. Bayatı-bayatı onu yetirən elatı, bir sözlə, Qarabağın mənəvi mühitini söz mirvarilərinə çevirir.

A dərdim, sözə çıx gəl,

Dağdan yen, düzə çıx gəl...

Hardasan itgin səsim,

Gəlmişəm üzə çıx gəl...

Səs içində sanı gör,

Diri gözlə danı gör...

Səsi sinə dağlayan,

Şamilini tanı gör...

Müəllif, hiss olunur ki, nə yazdığını, nəyi necə yazdığını yaxşı bilir. Qarabağda deyərdilər: hər kəs öz dərini ağlayar... Xələfli də, hiss olunur ki, Şamilin yaşadığı yurd ağrısını, ayrılığını, acısını, həsrətini özünün varlığından gələn ağrı-acı kimi yaşayır. Ona görə də bayatılar belə mükəmməl, tutarlı, oxucunun ruhuna, varlığına işləyəcək qədər həssas bir duyğu ilə qələmə alınıb.

Poemanın ikinci hissəsində də çox təsirli məqamlar var. Şamilin düşüncə tərzini, onun səsinə yangıya bürüyən həsrəti

cəsində tamamlayır.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, əsər dörd hissədən ibarətdir. Müəllifin əsərin sonuna doğru düşüncələrində, daha doğrusu, poetik ifadə tərzində oxucunu sevindirən xoş ovqat duyğuları da yer alır. Mənə elə gəlir ki, bu misralar çox səmimi midir:

Başımda dərd bitəndir,

Hər qovğası bitəndir,

Hərənin öz yarı var,

Mənim yarım Vətəndir.

Və yaxud daha bir bayatı döndülüyü də burada xatırlatmaq yerinə düşər:

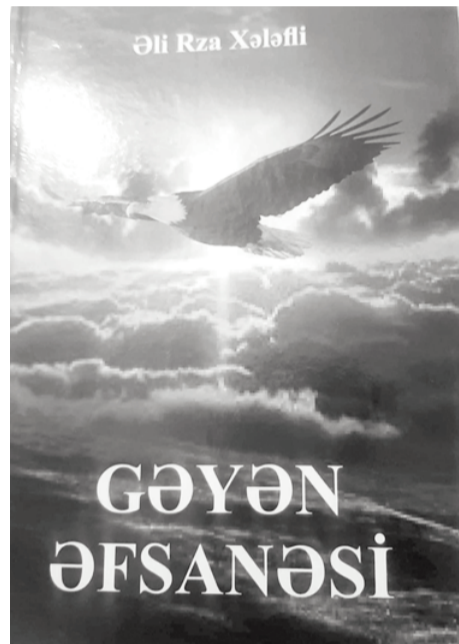
Söz şairə yazıdır,

Qarabağdır, Yazıdır;

Gəyən gülən üzü,

Xələflinin yazıdır.

Zənnimcə, müəllifin duyğu-duyğu, fikir-fikir keçdiyi yaddaş yolu onu hər yerdə istəyinə uyğun istiqamətdə aparır. Əgər belə demək mümkünsə, arı çiçək ovladığı kimi, o da sözü dəre-dərə, özü də oxşaya-oxşaya dərərək mənzil başına

müəllifin esse-düşüncələrində və bayatılarında qədərincə görürük: “Şamil yovşan üstə muğam oxuyurdu. Gəyən bütün əzəməti ilə yovşanın dəniz dalğalarına dönüb canlanmışdı. Dəniz yovşan donunda təlatümə gəlmişdi. Gözüümün qabağında Hüseyin Əhmədovlu bütün varlığı ilə mənimlə üz-üzə, göz-gözə dayanmışdı. Şamil bir yovşan hekayəti ilə özündən öndəki - ustadlığına qibtə ilə yanaşdığı doğmasının səsinə öz səsinə qabağa çəkmişdi. Gözlərimin önündə Gəyən dalğadalğa bayatıya dönürdü.

Üfüq boyu... səhər bax,
Qürurunda qəhər bax,
Köhlən at... boz yovşanlıq,
Gözlərinə su ver... bax.

Üfüqü köz oxşayar,
Yazını söz oxşayar,
Gəyən yovşan dənizi,
Dalğası göz oxşayar.

Ruhumun qanaadı var,
Bu yurdun qan adı var,
Olub savaş meydanı,
Gəyən qan dadı var.

Gəyən obrazı, yovşan qoxusu ruhumu elə çulğamışdı ki, bütün varlığım ayağa çəkilmişdi. Açılmağa hazır, atılmağa yönəlmişdim. Söz içində maqma kimi qaynayırdı. Haradan, necə yol tapıb üzə çıxacaq, bircə bunu bilmirdim”. Kitab boyu belə çöl əhvalını oxucu mənəvi mühitinə gətirən mətnlər ax ə deyil. Əsər boyu Əhmədli el-ləri, Xudafərin üstü kəndlər, Cəbrayılın yer-yurd adları mətnin bədii məzmununa tabe tutulur və bütövlükdə yurd obrazının - Gəyən çölünün əzəmətinə oxucu düşü-

gəlib çatır.

Bayatı-poemanın mükəmməl yaradıcılıq örnəyi kimi qəbul olunacağına heç bir şübhəm yoxdur.

Kitabda verilmiş “Gəyəndən əsən yel-lər”, “Gəl gedək yurda sarı”, “Ağır xan və Şəkər xatun” əsərlərinin bədii məziyyətə haqqında çox danışmaq olar. Bunun üçün kifayət qədər əsas var.

Mən Əli Rza Xələflini yarı zarafat, yarı ciddi təbiət hadisəsi adlandıram. Onun davamlı, ardıcıl fəaliyyəti göstərir ki, mənim qənaətim kifayət qədər əsaslıdır. Bəli, mən onu təbiət hadisəsi hesab edirəm. Bütövlükdə kitab - yəni “Gəyən əfsanəsi” kitabı tarixi yaddaşın Gəyən obrazını dolğunluqla ehtiva edir.

İnanıram ki, bu kitab folklorşünaslar, ədəbiyyatşünaslar üçün deyil, həm də etnoqraflar, toponimistlər üçün maraqlı olacaq. Çünki kitab boyu yüzlərlə yer, yurd adları çəkilir. Etnoqrafik elementlər poetik obraza çevrilir. Kitab oxucu yaddaşı üçün iksir mahiyyəti kəsb edir.

Artıq yuxarıda qeyd etdiyim kimi Əli Rza Xələfli çoxlu sayda nəşr olunmuş kitabların (60-a qədər) müəllifidir. İnanıram ki, onun hələ işıq üzünə görməmiş kitabları da çoxdur. Ədəbiyyat tariximiz üçün dəyərli “Kredo” qəzetinin özü də Əli Rza Xələflinin titanik yaradıcılıq örnəyi kimi qəbul olunsaydı, onun fəaliyyətinin əhatə dairəsini təsəvvür etmək o qədər çətin olmaz.

“Gəyən əfsanəsi” poemalar kitabı Əli Rza Xələflinin son dövr yaradıcılığının dəyərli nümunələrindən biri kimi yaddaşlarda yaşayacaq, ədəbiyyat tariximizin mühim örnəyi kimi öyrəniləcək. Mən buna inanıram.